

JORNADES MUNICIPALISTES

Recursos municipals escassos i crisi sanitària i social: Un debat inajornable

Taller Vulnerabilitat social i densitat institucional

Helena Cruz – Barcelona, 28 d'octubre

El taller ha debatut sobre les relacions entre vulnerabilitat urbana, teixit associatiu, innovació social i densitat institucional. Entenem per **vulnerabilitat urbana** la simultaneïtat i concentració territorial de múltiples dimensions de risc d'exclusió social i relacional, mentre que la **densitat institucional** fa referència a la presència i acció de les administracions públiques en el territori, i es pot expressar a través de la ubicació dels equipaments en el territori. Així mateix, el **capital social** l'hem entès com les entitats presents en el territori que generen acció col·lectiva i comunitària des de pautes organitzatives formalitzades, mentre que les **iniciatives d'innovació social** són pràctiques col·lectives que generen per mitjà de la cooperació i l'apoderament, formes alternatives d'accés a béns comuns i serveis bàsics.

En aquest marc, al llarg del taller s'han plantejat les següents qüestions: Quina és la distribució de la densitat institucional en l'àrea metropolitana barcelonina? Quina és la distribució de les iniciatives d'innovació social i del capital social? Com es relacionen aquestes distribucions amb els patrons de segregació residencial? La distribució espacial dels recursos de caràcter públic i comunitari pot contrarestar els efectes de la desigualtat social? O, en canvi, la densitat institucional pot tendir a debilitar la presència del teixit associatiu i la innovació social en el territori?

A través de l'anàlisi de la localització dels equipaments a l'àrea metropolitana, la ubicació de les entitats i associacions ciutadanes que figuren al registre de la Generalitat de Catalunya i de l'emplaçament de les pràctiques d'innovació social contingudes en el Mapa de la Innovació Social de l'àrea metropolitana de Barcelona, s'han confrontat les diferents pautes de distribució espacial de cadascun d'aquests elements en funció de l'índex de vulnerabilitat urbana de cada secció censal.

En primer lloc, s'ha fet palès que la dotació d'equipaments en les àrees benestants és un 81% major que en les àrees vulnerables, essent els equipaments educatius, esportius i de serveis a les persones els que presenten unes variacions més grans. Aquesta diferència es dona en part a causa de les variacions entre els equipaments

públics i privats, que són especialment evidents en el cas dels educatius i esportius. Tant els equipaments privats esportius com els educatius es concentren en les àrees benestants. És rellevant també destacar que els mercats són els únics equipaments que tenen una major presència en les àrees vulnerables respecte les benestants.

En segon lloc, pel què fa al capital social, les pautes de distribució espacial també són desiguals, ja que l'associacionisme de les àrees benestants és significativament més ampli que en les àrees vulnerables. Concretament, hi ha un 87% més d'associacions ubicades en els barris més benestants respecte els més vulnerables. En aquest cas, les diferències són notables en les associacions de l'àmbit de la salut, territori, del sector educatiu i de l'econòmic.

En tercer lloc, la distribució territorial de les iniciatives d'innovació social mostra una relació moderada amb el grau de vulnerabilitat urbana, les diferències entre els extrems no són tant acusades com en les associacions o equipaments. La major part de les pràctiques d'innovació social no es concentren ni en les àrees més benestants ni en les més desfavorides, sinó que es produeixen en aquells territoris amb problemes socials significatius però amb capacitats d'articulació de respostes socialment innovadores.

Al llarg del debat s'ha ressaltat que, tot i els esforços d'inversió per part de les administracions durant les darreres dècades, les vulnerabilitats urbanes continuen sent evidents en els mateixos barris. També s'ha fet palès com els processos de substitució de població que existeixen en els barris vulnerables dificulten l'arrelament i debiliten l'enfortiment de les xarxes comunitàries en aquestes àrees urbanes. Així mateix, s'ha posat èmfasi en la necessitat de desplegar polítiques públiques de millora d'aquests barris sense que generin efectes contraproductius en termes d'expulsió de la població a causa de l'augment dels preus del sòl.

Pel què fa al capital social, s'ha subratllat la necessitat de donar visibilitat a les tasques de cura que duen a terme les dones dels barris més vulnerables. Sovint, la manca de tenir garantides les necessitats bàsiques dificulta l'articulació de xarxes comunitàries, i per tant queden invisibilitzades aquest tipus de tasques que sí que queden reflectides en els barris benestants ja que, en aquest cas, s'arriben a expressar a través de la formalització d'associacions.

Amb tot, s'ha subratllat que un dels reptes per les institucions públiques és que, davant les desigualtats que presenten en el territori el capital social i la innovació social, cal desplegar actuacions compensadores per a reforçar, enxarxar i apoderar les pràctiques ciutadanes.